

Beslut med anledning av en begäran om skadestånd

Riksåklagarens beslut

Advokaten A tillerkänns ersättning med 7 725 kr. Ersättningen ska utges av Åklagarkammaren i X.

Bakgrund

Advokaten A har hos Åklagarmyndigheten begärt skadestånd av staten med anledning av att en åklagare vid Åklagarkammaren i X inte hos tingsrätten lämnat in en framställan om att han skulle förordnas som offentlig försvarare.

Med anledning av anspråket har upplysningar och yttrande inhämtats från den handläggande åklagaren och kammarchefen vid Åklagarkammaren i X.

Åklagarkammarens akt har varit tillgänglig.

Omständigheterna rörande anspråket m.m.

A har begärt skadestånd med 7 725 kr avseende två och en halv timmars arbete, tre timmar och femton minuters tidsspillan samt utlägg för tågbiljetter 144 kr, totalt 6 202 kr, jämte mervärdesskatt 1 523 kr.

Som grund för sitt anspråk har A sammanfattningsvis anfört följande.

Han blev den 20 oktober 2009 kontaktad av en kvinna, LD, som gripits misstänkt för olaga hot och som satt i en polisbil på väg till polisen i X. LD önskade att A skulle biträda henne som försvarare och att han skulle närvara vid förhör med henne. A inställde sig hos polisen i X och var med vid förhör som hölls med LD. När förhöret inleddes upplyste han förhørsledaren om att LD begärde att han skulle förordnas som offentlig försvarare, vilket utredningsmannen antecknade. Efter förhöret beslutade åklagare att LD skulle försättas på fri fot. När A en tid senare kontaktade åklagaren fick han besked om att förundersökningen lagts ned samt att någon framställan om att han skulle förordnas som offentlig försvarare inte getts in till tingsrätten. Han gav då själv in en sådan framställan till X tingsrätt som avlog framställningen eftersom förundersökningen var nedlagd. Han har inte överklagat tingsrättens beslut då han finner det vara riktigt.

Åklagaren har lämnat följande upplysningar.

Den 18 oktober 2009 anmälde en målsägande till polismyndigheten i X att hon hade blivit hotad av LD. Samma kväll kl. 19.35 anhölls LD i sin frånvaro. Beslutet, som fattades av jouråklagare i Z, verkställdes den 20 oktober 2009 kl. 14.45. Jouråklagare, återigen i Z, beordrade kl. 17.38 samma dag, att förhör skulle hållas enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken. LD delgavs misstanke samt hördes mot den mellan kl. 20.13 och kl. 20.30. Efter förhöret hävdades anhållningsbeslutet, återigen av jouråklagare i Z.

Inför förhöret hade LD, enligt uppgift från advokat A, framställt önskemål om att han skulle förordnas till offentlig försvarare för henne och han var också närvarande vid förhöret. Någon framställan lämnades, sannolikt med hänsyn till den tid som förhöret ägde rum, inte in till tingsrätten. Den 25 oktober 2009 la jag ned förundersökningen mot LD. Fortfarande utan att hennes begäran om offentlig försvarare hade vidarebefordrats till tingsrätten.

Jag kan idag inte erinra mig om jag, när jag la ned förundersökningen, hade fått uppgift om LD:s begäran om offentlig försvarare. Jag kan inte heller erinra mig om jag kände till att han hade varit närvarande vid förhöret. Inte heller kan jag erinra mig om jag la ned förundersökningen efter att ha läst utredningen eller om jag gjorde det efter att ha fått en muntlig föredragning. Det jag nu kan se i akten är att tvångsmedelsblanketten faxades till åklagarkammaren i X den 21 oktober 2009. Av den framgår att hon hade begärt att A skulle förordnas som offentlig försvarare för henne. Av den framgår dock inte att han var närvarande vid förhöret. Jag utgår från att blanketten fanns i akten när jag fattade mitt beslut.

Den 6 november 2009 fick åklagarkammaren en skrivelse från A i vilken han efterhörde om åklagaren hos tingsrätten hade framställt att han skulle förordnas till offentlig försvarare. Eftersom så inte var fallet hemställde jag i skrivelse till tingsrätten den 11 november 2009 att han skulle förordnas till offentlig försvarare. I skrivelsen angav jag bl.a. följande.

Åklagarens uppfattning är att LD under förundersökningen var i behov av offentlig försvarare och vidarebefordrar nu hennes begäran. Starka ändamåls synpunkter stöder att domstolen ska kunna förordna och ersätta en försvarare för sakligt motiverade insatser även i det läget att förundersökningen har lagts ned.

Tingsrätten beslutade den 20 november 2009 att lämna framställan utan bifall. I protokollet har tingsrätten tagit upp åklagaren som part i ärendet. Jag gjorde bedömningen att åklagaren inte var part och kontaktade A för att meddela honom detta och för att efterfråga om han hade för avsikt att klaga på beslutet. Det gjorde jag den 11 december 2009. Jag gjorde då bedömningen att det kan ha funnits skäl att överklaga tingsrättens beslut. A lät meddela att han inte hade för avsikt att klaga på beslutet.

Det finns enligt min uppfattning ingen anledning att ifrågasätta As kostnadsräkning.

Av diariet framgår att åklagarens framställan om förordnande av offentlig försvarare expedierades till tingsrätten den 13 november 2009.

Kammarchefen har sammanfattningsvis anfört att en framställan om offentlig försvarare borde ha getts in till tingsrätten och att, då detta inte gjorts, ett skadeståndsgrundande fel har begåtts. Hon är dock tveksam till om Åklagarmyndigheten är skadeståndsskyldig, bl.a. med hänsyn till att A haft möjlighet att överklaga tingsrättens beslut om att inte förordna honom som offentlig försvarare.

X tingsrätt (beslut den 20 november 2010, mål B 7169-09) har som skäl för sitt beslut att inte förordna A som offentlig försvarare för LD anfört följande.

Det saknas skäl att ifrågasätta att LD hade behov av offentlig försvarare under förundersökningen. Det är emellertid uppenbart att LD när målet den 17 november 2009 anhängiggjordes vid tingsrätten sakade sådant behov, detta då förundersökningen mot henne lagts ned. Någon laglig möjlighet att efter nedlagd förundersökning förordna en offentlig försvarare föreligger enligt tingsrättens mening inte, med undantag för de fall då underlåtenheten att förordna en försvarare beror på dröjsmål från tingsrättens sida (jfr. RH 1983:142). Framställan ska därför lämnas utan bifall. Målet föranleder inga ytterligare åtgärder och ska skrivas av.

Förutsättningar för skadestånd

Enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207) ska staten ersätta personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada som vållats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten svarar.

För att skadestånd ska utgå krävs – förutom att skadeståndsskyldighet i och för sig föreligger – att en ersättningsgill skada har uppstått och att det finns ett adekvat orsakssamband mellan den skadeståndsgrundande handlingen och skadan.

Det är den skadelidande som ska bevisa att samtliga förutsättningar för skadestånd är uppfyllda. Staten bär alltså inte något strikt ansvar för skador och olägenheter som orsakas av ofullkomligheter i den statliga verksamheten. Skadeståndsansvaret bygger i stället på principen om ett ansvar för styrkt vållande.

I 6 kap. 1 § skadeståndslagen finns bestämmelser om jämkning av skadestånd på grund av medvållande. Enligt andra stycket kan skadestånd med anledning av sakskada eller ren förmögenhetsskada jämkas om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan. Av tredje stycket följer att jämkning av skadestånd sker efter vad som är skäligt med hänsyn till graden av vållande på ömse sidor och omständigheterna i övrigt.

Skälen för beslutet

Eftersom LD var anhållen har hon enligt 21 kap. 3 a § första stycket rättegångsbalken (RB) haft rätt att få en offentlig försvarare förordnad. Av 23 kap.

5 § RB följer att det ålegat åklagaren som förundersökningsledare att ge in framställan till rätten. En misstänkts begäran om att en offentlig försvarare ska förordnas ska genast vidarebefordras till domstolen (Fitger, Rättegångsbalken, del 2, s. 23:34).

I det aktuella ärendet har LD begärt att A skulle förordnas som offentlig försvarare för henne och åklagare har haft tillgång till denna information i vart fall från det att tvångsmedelsblanketten kom in till åklagaren den 21 oktober 2009. Det står också klart att A närvarade vid förhör med LD och att han har haft kostnader genom detta. Det är emellertid oklart om åklagaren haft tillgång till denna information i samband med att hon den 25 oktober 2009 la ner förundersökningen. Först den 13 november 2009 begärde åklagaren hos rätten att A skulle förordnas som offentlig försvarare för LD. Enligt min uppfattning är omständigheterna i ärendet sådana att staten genom detta får anses ha gjort sig skyldig till ett skadeståndsgrundande fel. Det framstår också som rimligt att Åklagarmyndigheten får bära ansvaret för det inträffade. (Jfr. Justitiekanslerns beslut den 16 juli 2009, dnr 1127-08-40.)

Till följd av felet har tingsrätten avslagit framställan om förordnande av offentlig försvarare och A har därmed gått miste om sin rätt till ersättning av allmänna medel för arbete m.m. Det som kommit fram ger inte stöd för annat än att framställan skulle ha bifallits om den lämnats in innan förundersökningen lades ned. Felet har således orsakat A en ersättningsgill skada.

Jag är för egen del tveksam till om tingsrättens bedömning är riktig då det enligt min uppfattning torde finnas ett visst utrymme för att förordna offentlig försvarare även efter att en förundersökning lagts ned (se SvJT 1969 s. 7). Det finns starka skäl för att domstolen ska kunna förordna och ersätta en försvarare för sakligt motiverade insatser även om framställan kommer in sedan förundersökningen har lagts ned. Någon säker domstolspraxis finns emellertid inte på området och det föreligger därför behov att rättsläget klargörs. Som jag ser det har det funnits skäl för A att överklaga tingsrättens beslut. Att han inte gjort detta aktualiserar frågan om eventuellt medvållande från hans sida. Omständigheterna i detta fall är emellertid inte sådana att jag ansett det nödvändigt att närmare utreda om en eventuell jämkning av skadeståndet bör ske. Därvid har jag också tagit hänsyn till att det yrkade skadeståndet uppgår till ett relativt lågt belopp.

Skäl saknas att ifrågasätta det yrkade beloppets storlek.

Sammanfattningsvis har således A rätt till skadestånd med begärt belopp.

Normalt ska ersättningar av detta slag utges av berörd åklagarkammare. Det saknas skäl att frångå denna huvudregel. Ersättningen ska således utges av Åklagarkammaren i X.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad, vice riksåklagaren Kerstin Skarp. I ärendets handläggning har även tf chefsåklagaren Peter Lundkvist deltagit.

Kerstin Skarp

Jenny Ahlner Wetterqvist

Kopia för kännedom till
Åklagarkammaren i X
Sveriges advokatsamfund